

16 jaar BSP: van stapels formulieren tot internet

Het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels (BSP) is gestart in 1989. Inmiddels hebben we er dus bijna 16 jaar op zitten en is de database gevuld met ruim 230.000 waarnemingen van schaarse en zeldzame niet-broedvogels, tezamen goed voor ruim 1 miljoen vogels.

Soorten en waarnemingen

Bij de start van het project deden 56 soorten mee, daarna werden vrijwel jaarlijks soorten toegevoegd. Het gaat vooral om soorten die niet langer door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) werden beoordeeld naast enkele meer algemene soorten waarvan we graag meer inzicht in aantallen en verspreiding willen krijgen zoals Ruigpootbuiser en Bonte Kraai. Slechts twee soorten zijn van de lijst afgehaald: Grote Kruisbek in 2001 (werd tot 1993 door de CDNA beoordeeld en sinds 2001 opnieuw) en Ooievaar in 2004 (waarnemingen werden niet meer goed doorgegeven). Op dit moment staan er 94 soorten op de soortenlijst, die op ieder formulier staat en als excel-file te downloaden is op www.sovon.nl.

Het aantal waarnemingen per jaar bedraagt 13.000-16.000. Over alle jaren bezien zijn er van de IJsvogel de meeste waarnemingen binnengekomen, in totaal ruim 22.000. Bijna één van de tien waarnemingen betreft dus een IJsvogel waarbij er natuurlijk wintereffecten bestaan. In 1997, na twee strenge winters, ging het om 1,4%, vier jaar later maar liefst 17,1%. Andere relatief algemene soorten zijn Slechtvalk (7,7%), Smelleken (6,5%), Ooievaar (4,1%) en Visarend (3,7%). De zeldzaamste soorten zijn vanzelfsprekend die welke recent door de CDNA werden afgevoerd zoals Dwerggors, Huiskraai en Roze Spreeuw. Sommige soorten worden vooral trekkend gemeld, zoals Middelste Jager (84% van de waarnemingen), Papegaaiduiker (83%), Zwarte Wouw (78%), Kleinste Jager (76%), Rode Wouw (74%) en Kraanvogel (69%). Anderzijds is de meest algemene soort, de IJsvogel, een echte pleisteraar waarvan slechts 6% als 'trekkend' is gemeld (en dat zullen voornamelijk voorbijvliegende vogels zijn geweest, niet echt overtrekkende dieren).

Nadruk op voor- en najaar

De meeste waarnemingen komen uit april-mei en september-november, ofwel de maanden met de meeste trekactiviteit (figuur 1). Vrijwel ieder jaar is oktober de topmaand, vooral de periode 16-25 oktober. In deze maand worden niet alleen veel IJsvogels gezien maar zijn bijvoorbeeld ook Smelleken, Slechtvalk, IJsgors en Klapekster vrij algemeen. De minste BSP-soorten verschijnen in

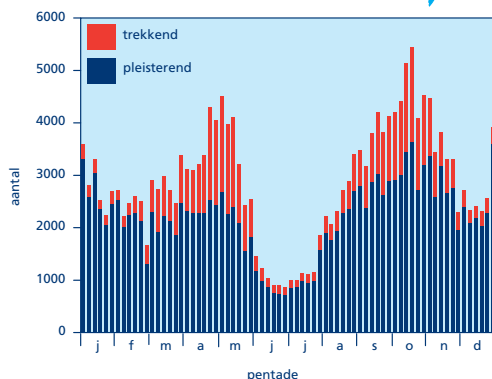
juni-juli in de kijker, maar ook dan is het mogelijk om leuke soorten te zien zoals Zwartkopmeeuw, Kleine Zilverreiger en Casarca. In december en januari worden relatief veel Sneeuwgorsen en Grote Zilverreigers gemeld. Opvallend in figuur 1 is de piek in de kerstvakantie, wanneer veel mensen het veld in gaan. De dip eind februari wordt veroorzaakt doordat die pentade 3 of 4 dagen omvat, in plaats van de gebruikelijke 5.

Een sterk afwijkend jaar was 1992 met in zowel mei als september (veel) meer waarnemingen dan in oktober. In mei van dat jaar werd Nederland overspoeld door Roodpootvalken, die deze maand zelfs de meeste algemene BSP-soort waren (in andere maanden staat de soort gemiddeld op de 9e plaats). Dat het om een grote invasie ging, blijkt doordat 23% van alle BSP-Roodpootvalken in mei 1992 werd gezien. September 1992 werd gekenmerkt door opvallend veel Duinpiepers. Terwijl deze soort normaal in september de 11e soort op de lijst van talrijkste soorten vormt, was in 1992 alleen de IJsvogel algemener.

Van de ruim 230.000 waarnemingen werd 30% door grootleveranciers via een bestand aangeleverd (o.a. tellers uit de Delta, Vogelarchief Limburg, diverse vogelwerkgroepen en trekposten). Zo'n 158.000 waarnemingen (69%) zijn op formulier gezet. Onlangs verwerkten we het 40.000e formulier, ingevuld door VWG Natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje uit West-Zeeuws-Vlaanderen! De resterende waarnemingen zijn dit jaar ingevoerd op www.sovon.nl. In SOVON-Nieuws 2005-1 werd al aangekondigd dat het mogelijk was waarnemingen in te voeren op de site, en dit bleek in een behoefte te voorzien. Tot en met juli werden door 93 waarnemers ruim 2500 waarnemingen ingevoerd, verdeeld over 86 soorten. Vooral André Boven, Michel Klemann en Jeroen Voerknecht, Vincent de Boer en Sander Elzerman zijn flink aan het invoeren geweest! De 2600 waarnemingen komen vooral uit 2005 en 2004 (samen 86%) maar iemand heeft ook al zijn notitieboekjes vanaf 1989 ingevoerd.

Voor digitale BSP-invoer in een hipper jasje zie achterop.

Arjan Boele

Figuur 1. Het BSP-project door het jaar heen. Weergegeven is het aantal waarnemingen per pentade (vijfdaagse periode) waarbij onderscheid is gemaakt tussen pleisterende en trekkende vogels. In totaal zijn er in 1989-2005 ruim 230.000 waarnemingen doorgegeven.

BSP contactpersonen

Rik Winters heeft aangegeven in verband met een verhuizing naar het noorden van het land te moeten stoppen als contactpersoon van het Bijzonder Soorten Project - niet broedvogels in District 11 (Veluwe). Rik, heel hartelijk dank voor je inspanningen! Goed nieuws is dat er al een opvolger is. Bart van Buren uit Barneveld zal de taken van Rik overnemen. Bart, leuk dat je het wilt gaan doen en alvast veel plezier in je district. Vanaf 1 januari 2006, als Wim van de Schot start als contactpersoon in District 8 (Noord-Holland-zuid), zijn alle districten weer voorzien van een regionaal aanspreekpunt.

Hieronder een overzicht van alle contactpersonen. Deze lijst met daarbij de (email-) adressen is ook te vinden op www.sovon.nl. In tegenstelling tot de broedvogelprojecten gebruiken we bij het BSP geen District 20 (Waddengebied, zie figuur achterin SOVON-Nieuws). Het Waddengebied maakt bij het BSP deel uit van de districten 1, 2 en 3 waarbij de provinciegrenzen worden gevolgd. Post voor de contactpersonen loopt via het SOVON-kantoor.

1. Noord-Holland-noord: Bob Woets
2. Friesland: Dick Schut
3. Groningen: Theo Bakker
4. Drenthe: Remco Drewes
5. Twente: Bé van Kuik
6. Overijssel-west: Vincent Martens
7. Flevoland: André van den Berg
8. Noord-Holland-zuid: Wim van der Schot
9. Zuid-Holland-noord: Ben Gaxiola
10. Utrecht: Gert Ottens
11. Veluwe: Bart van Buren
12. Achterhoek: Erik Ernens
13. Grote Rivieren: Bas van Dijk
14. Zeeland: Alex Wieland
15. Brabant-west: Martin van Leest
16. Brabant-oost: Wiel Poelmans
- 17/18. Limburg: Ran Schols
19. Zuid-Holland-zuid: Sander Elzerman